

УДК 37.018.4:379.8

*Ганна Карпенко,
учитель інформатики
ЗОШ № 98, м. Харків*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ У СЕРЕДНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Розглянуто форми організації діяльності підлітків у позанавчальний час в середній загальноосвітній школі. Визначено напрямки удосконалення навчально-виховної роботи з учнями.

Ключові слова: позанавчальний час, підлітки, школа.

Рассмотрены формы организации деятельности подростков во внеучебное время в средней общеобразовательной школе. Определены направления усовершенствования учебно-воспитательной работы с учениками.

Ключевые слова: внеучебное время, подростки, школа.

Features of forms of the organization of activity of teenagers in out-of-class work of an average comprehensive school are considered. Directions of improvement of teaching and educational work with pupils.

Key words: out-of-class work, teenagers, school.

У літературі піднімалися питання виховання підлітків. Так в книзі «Подросток. Трудности взросления» Казанська В.Г., опираючись на дослідження, особистий досвід роботи, розглядає зміни, які відбуваються в свідомості підлітка, пошук його місця в суспільстві. Визначає роль батьків, педагогів, психологів в цей період. Приділяє увагу поведінці дорослих в цей складний для підлітка період [1]. В своїй роботі «Технологія діяльності класного керівника з учнівським колективом: діагностика, аналіз, планування, організація корекційної роботи» Киричук В.О. розглядає особливості в роботі класного керівника, методи діагностики, аналізу, планування роботи класного керівника, організацію корекційної роботи з учнями [2]. Питання організації позанавчальної діяльності підлітків в середній загальноосвітній школі потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає у виявленні особливостей організації позанавчальної діяльності підлітків у середній загальноосвітній школі.

Позанавчальна робота у середній загальноосвітній школі відіграє важливу роль у навчанні та вихованні учнів, розвитку їх творчих здібностей. Як свідчить моніторингове дослідження якості виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах Жовтневого району (учнів, батьків, вчителів 7 класів, адміністрації ЗНЗ) міста Харкова, діти району в

більшості задоволені організацією виховної роботи в школах і класах. С точки зору врахування інтересів дітей, організацію виховної роботи можна вважати на високому рівні. Але є й недоліки.

Виховну роботу в загальноосвітніх навчальних закладах, за думкою вчителів і батьків, слід направляти в економічному напрямку. Також слід створювати психологічний комфорт в школі, умови для самореалізації, саморозкриття кожного учня та корекції міжособистісних відносин, що сприяють розв'язанню конфліктів між учнями. Використовувати таку форму роботи як зустріч з цікавими людьми. 44,5 % опитаних учнів 7 класів мають високий і достатній рівні вихованості; у 53 % дітей визначили середній рівень вихованості; відповіді 2,5 % семикласників показали, що рівень їх вихованості можна оцінити як низький. Дуже великий відсоток дітей (41 %) не зайняті взагалі гуртковою роботою. Тобто протягом другої половини дня (після занять у школі) діти покинуті напризволяще. Це, в свою чергу, одна із вагомих причин розвитку дитячої бездоглядності, злочинності і неконтрольованого впливу вулиці [5].

Можна зробити висновок, що на базі шкіл недостатньо розвинута мережа гуртків і секцій. Взагалі позанавчальна діяльність шкіл потребує вдосконалення. Це стосується і сільських шкіл теж, в яких виховний процес ускладнюється зниженням матеріального рівня, посиленням процесу депопуляції сільського населення, нечисленністю школярів, велика різниця в кількості дітей між класами чи відсутність дітей одного року народження.

Виховна функція сільських і міських шкіл в сучасних умовах зростає. З підвищенням рівня освіченості і матеріального стану членів нашого суспільства, розширенням можливостей розвитку і задоволення духовних і матеріальних потреб підростаючого покоління, підліткам стало більш складно формувати розумні бажання і устремління. За допомогою засобів масової інформації розширились межі сприйняття і пізнання світу. В потоці сучасної інформації підлітку все важче розібратися в чомусь самостійно і глибоко, тому часто він починає сприймати тільки розважальне, що не потребує інтелектуальної напруги. Такі підлітки годинами сидять перед телевізором чи слухають ритми магнітофонних записів, чи проглядають ілюстровані журнали, чи бездумно читають гостросюжетні детективи. Що призводить до поступової втрати здатності до самоорганізації і самоуправління, розв'язання важких завдань навчальної діяльності. Такі підлітки йдуть по лінії найменшого супротиву вдовольняються приємними скороминучими переживаннями, не прогножуючи своє майбутнє.

Ефективність позанавчальної діяльності середньої загальноосвітньої школи підвищується, якщо враховуються індивідуальні та вікові особливості учнів-підлітків. Складності підліткового віку є серйозною педагогічною проблемою. Проблеми молоді завжди привертала увагу

вихователів, але особливо актуальними вони стали останнім часом.

Основа складності підліткового віку:

1) різниця між вимогами суспільства до дітей і дорослих, різниці в їх обов'язках і правах. Навіть дорослі не завжди можуть підтримувати гармонійні відносини зі світом. Підліткам же приходится за дуже короткий час адаптуватися до дорослого життя. Ускладнення соціального буття підлітків проходить в період швидкої фізіологічної перебудови організму. Зміни активності ендокринної системи призводять до виражених коливань вегетативних функцій (пітливість, почервоніння, блідість, похудіння, ожиріння і т.д.). Підлітки стають емоційно нестійкими, вразливими. При несприятливих обставинах такого роду реакції легко фіксують і навіть набувають патологічної форми.

2) швидкий темп змін у фізичному і психічному стані підлітка, в характері реакції на зовнішні подразнення і т.п. Можна сказати, що підлітки і дорослі живуть в різному масштабі часу, а звідси виникають відмінності в оцінках одних і тих самих подій, явищ. Дорослі не завжди розуміють підлітків та і вони самі не завжди розуміють мотиви своїх вчинків. Підлітки, особливо схильні до самоаналізу, не можуть зразу прийняти себе в новій якості, соромляться свого нового вигляду. Підлітки стають дуже чутливими до заміток щодо їх зовнішності. Слід підкреслити також і значення великих відмінностей в індивідуальних темпах розвитку підлітків: відмінності в степені зрілості між окремими школярами, учнями одного і того ж класу можуть досягати 3–4 років.

3) накопичення до цього віку дефектів виховання, які раніше виразно не проявлялися внаслідок недостатньої самостійності дитини і відносно неширокої сфери її діяльності та спілкування. Адже багато з того, що робить дитина, вона робить за бажанням дорослих; система внутрішніх побажань формується в ній поступово. Підліток ж все в більшій мірі повинен діяти, виходячи із своїх внутрішніх побажань, а діяльність його оцінюється навколишніми строгіше, ніж діяльність дитини. Тоді і виявляються різноманітні дефекти виховання, дефекти розвитку особистості [3].

Труднощів у вихованні можна уникнути, якщо вихователі розуміють зміни, які відбуваються у психологічному житті дітей цього віку, тенденції в сучасному суспільстві, відповідно організують різні види їх діяльності і взаємини у колективі, участь у громадському житті. Якщо учитель дійсно переймається проблемами підлітків, а не залишається байдужим.

Позанавчальна діяльність підлітків сприяє формуванню довірливих стосунків між підлітками, допомагає усунути проблеми спілкування. Саме у цей час учні розкривають свої таланти, особливо ті, у яких виникають труднощі з навчанням. Покращуються стосунки між педагогами та вихованцями, бо під час такої роботи учитель більше довідується про життя підлітків в позаурочний час. Позакласна робота виховує

колективістські якості учнів, формує адекватні особисті відношення. Вона пов'язана із створенням колективу в цілому і всередині його – мікроколективів, що передбачає товариську взаємодопомогу «відчуття плеча» співпереживання і визначення свого місця в колективі, вміння співвідносити свої бажання з бажанням більшості. Успішна робота може забезпечувати лише при умові доброзичливих відношень її учасників один до одного, при цьому важливо помічати досягнення, шукати і знаходити ще не реалізовані можливості.

При організації позанавчальної роботи в середніх загальноосвітніх школах слід використовувати масові, групові (гурткові) та індивідуальні форми. До масових відносять конференції (для підлітків це більше схоже на бесіду), тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, тижні з різних предметів, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, олімпіади, туризм, фестивалі, виставки стінної преси. До групових – класні години, гуртки, екскурсії, походи та ін. Але не слід забувати і про індивідуальні форми роботи з підлітками. Чомусь, коли кажуть про індивідуальну роботу, то мають на увазі роботу з «проблемними» учнями, забуваючи, про інших дітей школи. Необхідною умовою успішної індивідуальної роботи є вивчення індивідуальних особливостей учнів, умов життя, рівень знань то що. Особливістю цієї форми роботи є встановлення довірливих, доброзичливих стосунків між педагогами і вихованцями.

Особливості ж виховної позанавчальної роботи в сільській школі визначаються умовами її існування – віддаленістю від міських культурних центрів, відсутністю психологічних служб, спеціаліста-організатора позакласної роботи, матеріально-технічною базою. Сільські школи самі стають центрами виховної роботи з дітьми й дорослими, а вчителі – їх організаторами.

Велике значення при роботі з підлітками має авторитет вихователя. Ми помітили, що учні середніх класів поважають і тягнуться до вчителя молодого душею, енергійного, внутрішнє організованого, відповідального, який володіє багажем знань, і не тільки з свого предмету. Діти поважають учителя який ставиться до дітей, як до особистості і який дійсно любить їх (фальш діти зразу відчувають на інстинктивному рівні). До такого вчителя учні звертаються за порадою, за допомогою, залюбки виконують його доручення, навчальний предмет цього вчителя стає улюбленим. Ще В. Сухомлинський писав, що педагог – це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й сам був дитиною. Важливою відмінністю справжнього педагога, на думку видатного вчителя є розуміння і відчуття, що без знання науки про виховання працювати з дітьми неможливо [4].

Слід пам'ятати, що брати участь в позанавчальній діяльності

середньої загальноосвітньої школи діти мають добровільно. До учнів треба ставитись доброзичливо із взаємоповагою, враховуючи індивідуальні особливості та інтереси. Позанавчальна діяльність повинна сприяти прояву ініціативи, самодіяльності та самостійності.

При роботі з підлітками у позанавчальній діяльності необхідно враховувати об'єм роботи для кожного учня (визначати наближені строки виконання); сумісність дітей при виконанні будь-якої спільної діяльності; уникати нав'язування будь-якої діяльності, навіть якщо вона здається вчителю цікавою і корисною; повністю виключати повчальний, наказовий тон; давати дітям більше самостійності, довіряти їм (розвивати почуття відповідальності); необхідно давати відповідну оцінку діяльності учнів; обдумати засоби заохочення (мотивацію) і покарання щодо конкретного учня (якщо можливо, то уникнути його); пам'ятати про те, що діти дуже вразливі, гостро переживають невдачі (передбачати можливі невдачі або підготувати учнів до них).

Для успішної виховної роботи потрібно її планувати для прогнозування й передбачування результатів виховного впливу. При плануванні враховувати характеристики особистості, особливості класу та оточуючого середовища.

Організуючи позанавчальну діяльність з підлітками у середній загальноосвітній школі слід враховувати інтереси дітей, вікові та індивідуальні особливості дитини. В роботі використовувати різні форми організації позанавчальної діяльності. Від професійних якостей педагога залежить ефективність позанавчальної виховної роботи в середній загальноосвітній школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казанская В.Г. / Подросток. Трудности взросления: книга для психологов, педагогов, родителей. – [2-е изд., доп.] / Казанская В.Г. – Питер, 2008. – 125 с.
2. Киричук В.О. Технологія діяльності класного керівника з учнівським колективом: діагностика, аналіз, планування, організація корекційної роботи / Киричук В.О. – Ковель, 2000. – 86 с.
3. Возрастная и педагогическая психология: [учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / под ред. проф. А.В. Петровського]. – М.: Просвещение, 1973. – 288 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибр. Твори: у 5 т. / Сухомлинський В.О. – К., 1977. – Т. 4 – С. 49.
5. www.oruo.at.ua/Documents/monitoring7kl.doc